

ČEŠKA FILHARMONIJA

JIŘÍ BĚLOHLÁVEK DIRIGENT
KIRILL GERSTEIN GLASOVIR

LISINSKI
SUBOTOM
UVIJEK
LISINSKI
NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!

Fotograf: Martin Kabát

Subota, 27. veljače 2016., u 19 i 30 sati

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ INVALUABLE EXPERIENCE

PROGRAM

ANTONÍN DVOŘÁK
Uvertira *Othello*, op. 93

PETAR ILJIČ ČAJKOVSKI
Koncert za glasovir i orkestar u b-molu, br. 1, op. 23

Allegro non troppo e molto maestoso – Allegro con spirito
Andantino semplice – Allegro vivace assai / Prestissimo
Allegro con fuoco

* * *

ANTONÍN DVOŘÁK
Simfonija u D-duru, br. 6, op. 60

Allegro non tanto
Adagio
Scherzo (Furiant): Presto
Finale: Allegro con spirito

Nakon koncerta s umjetnicima će razgovarati **Dina Puhovski**.

U zabavnom programu s plesom i izvlačenjem nagrada za pretplatnike ciklusa *Lisinski subotom* nastupit će **D. J. Robert Mareković**.

Obilježavajući svoju 120. sezonu, **ČEŠKA FILHARMONIJA**, u pogledu kvalitete jedan od najboljih svjetskih orkestara, nastavlja očaravati publiku diljem svijeta. Na čelu te velike češke kulturne institucije je šef-dirigent Jiří Bělohlávek, koji je vodio orkestar na iznimno uspješne turneje po SAD-u, Kini, Japanu, Europi te Velikoj Britaniji. Slavna prošlost Češke filharmonije seže u vrijeme kad je njome ravnao Antonín Dvořák. Bilo je to na njezinu prvom koncertu, 4. siječnja 1896., u praškom *Rudolfinumu*, glasovitoj koncertnoj dvorani na obali Vltave u kojoj Filharmonija i danas nastupa, i koja je dom i Orkestralnoj akademiji. Akademija je jedan od brojnih projekata, uključujući i natjecanja za soliste i skladatelje, kojima Češka filharmonija širi naklonost prema umjetnosti među ljudima svih uzrasta i društvenog statusa, pripremajući sljedeće generacije glazbenika i publike. Djelovanje toga orkestra obilježili su veliki dirigenti. Gustav Mahler s Filharmonijom je praisveo svoju *Sedmu simfoniju* u Pragu 1908. Međunarodna reputacija porasla je zahvaljujući Václavu Talichu. Energično

vodstvo Rafaela Kubelíka bilo je oslonac tijekom ratnih godina, a poslijeratno razdoblje obilježile su brojne turneje koje je predvodio Karel Ančerl. Poslije turbulentnog razdoblja nakon Baršunaste revolucije 1989. godine, danas pomlađena Češka filharmonija nastupa u najuglednijim koncertnim dvoranama svijeta i na mnogobrojnim festivalima, među kojima su *BBC Proms* u londonskom *Royal Albert Hallu*, dvorana *Philharmonie* u Berlinu, *Musikverein* u Beču, *Suntory Hall* u Tokiju, *Carnegie Hall* u New Yorku te Nacionalni centar za izvedbene umjetnosti (*NCPA*) u Pekingu. Međunarodni nastupi tijekom sezone 2015./2016. uključuju *Royal Festival Hall* u Londonu uz sopranisticu Karitu Mattilu, *Konzerthaus* u Beču te turneju po Aziji uz rezidenciju u Tokiju i nastupe u tamošnjoj Dvorani NHK. Orkestar surađuje s istaknutim solistima kao što su Joshua Bell, Hélène Grimaud, Janine Jansen i Anne-Sophie Mutter. Često ugošćuje dirigente poput Herberta Blomstedta, Semjona Bičkova, Valerija Gergijeva, Vladimira Jurowskog, Fabija Luisija i Robina Ticciatija.

Među recentnijim plodovima dugotrajnog partnerstva s etiketom *Decca* su snimke Dvořákovih triju koncerata, uz soliste Garricka Ohlssona, Franka Petera Zimmermanna i Alisu Weilerstein, pod ravnanjem Jiříja Bělohlávka, objavljene u lipnju 2014., te snimke Dvořákovih devet simfonija. Buduća izdanja uključuju ključna djela češkog repertoara, poput ciklusa *Moja domovina* Bedřicha Smetane, *Glagoljske mise* Leoša Janáčka i *Simfonije Asrael* Josefa Suka, također pod vodstvom Jiříja Bělohlávka. U planu je i objavljivanje svih simfonija Petra Iljiča Čajkovskog pod ravnanjem Semjona Bičkova. Reputacija Češke filharmonije kao interpreta češkog repertoara je bez premca; pod vodstvom Jiříja Bělohlávka orkestar ostaje vjeran svojem naslijeđu, čemu dodaje i predstavljanje manje poznatih djela čeških skladatelja međunarodnoj publici. Istovremeno, repertoarni raspon se neprestano širi pa se jedinstveni zvuk Filharmonije

Fotografikina: Petra Hajšková

prenosi i na djela od rane klasike preko romantizma do suvremenog stvaralaštva. Češka filharmonija dobila je brojne nagrade i priznanja, među kojima je deset *Grand Prix du Disque de l'Académie Charles-Cros*, pet *Grand Prix du Disque de l'Académie française*, nekoliko *Cannes Classical Awards*, izbor među dvadeset najboljih orkestara svijeta prema časopisu *Gramophone* 2008., te nominacije za nagrade *Grammy* i *Gramophone*. Koncertna izvedba opere *Čím člověk žije* Bohuslava Martinůa zaslužila je nominaciju za *International Opera Award* 2015. U koprodukciji s *Unitelom*, Češka filharmonija snimila je devet televizijskih emisija, od kojih svaka sadrži cjelovitu izvedbu jedne od Dvořákovih simfonija. Emisije je emitirala Češka televizija 2014., a međunarodno ih distribuirala tvrtka *C Major*. Orkestar je za Češku televiziju, u režiji Barbare Willis Sweete, snimio i dokumentarac o Dvořáku, Jiříju Bělohláveku i radu orkestra.

U rujnu 2012. **JIŘÍ BĚLOHLÁVEK** (Prag, Češka, 1946.) imenovan je šefom-dirigentom i umjetničkim ravnateljem Češke filharmonije. Posljednjih nekoliko sezona maestro Bělohlávek i Češka filharmonija postižu velike uspjehe i u domovini i na međunarodnim turnejama, uključujući i rezidenciju u bečkom *Musikvereinu*, te nastupe u vodećim koncertnim dvoranama svijeta. Nakon hvaljenih snimki Dvořákovih simfonija i koncerata za etiketu *Decca*, budući planovi maestra i orkestra uključuju nove snimke te turneje po Europi, SAD-u, Aziji i Kanadi, nastupe u londonskom *Royal Festival Hallu* i njujorškom *Carnegie Hallu*. Pozvani su i na daljnju rezidenciju u bečkom Musikvereinu. Kao gostujući dirigent, Jiří Bělohlávek surađuje s nizom europskih i sjevernoameričkih orkestara, uključujući Simfonijski orkestar BBC-a iz Londona (gdje sada uživa status dirigenta-laureata, nakon što je od 2007. do 2012. bio šef-dirigent), Roterdamsku filharmoniju (gdje je glavni gostujući dirigent), Berlinsku filharmoniju, Njujoršku filharmoniju, Lajpciški Gewandhaus orkestar, Bostonski simfonijski orkestar, Nacionalni simfonijski orkestar iz Washingtona, Bečki simfonijski orkestar, Clevelandski orkestar, Njemački simfonijski orkestar iz Berlina i broje druge.

Uz svoju dobro poznatu naklonost poznatim i manje poznatim djelima čeških skladatelja, Jiří Bělohlávek osobito je vezan uz britanski repertoar. Dok je bio na čelu Simfonijskog orkestra BBC-a ravnao je brojnim praizvedbama djela tamošnjih skladatelja. Imao je rijetku čast dirigrirati posljednjim koncertom ciklusa *BBC Proms (Last Night of the Proms)* u dva navrata, 2010. i 2012. godine. Kraljica Elizabeta II. odlikovala ga je 2012. Ordenom Britanskog carstva za zasluge u glazbi. Redovito ravnajući i opernim izvedbama, maestro Bělohlávek posljednjih je nekoliko sezona nastupao u Bečkoj državnoj operi, njujorškom Metropolitanu, Kraljevskoj operi *Covent Garden* u Londonu, Festivalu *Glyndebourne* te u Ciriškoj operi. Njegov repertoar uključuje Mozartove, Čajkovskijeve, Dvořákovе, Wagnerove, Janáčkové i Martinůve opere. Nerijetko, na koncertnim produkcijama, predstavlja manje poznata operna ostvarenja. Niz koncertnih izvedbi opera, kao što su Smetanin *Dalibor* i Janáčková *Putovanja g. Broučeka*, snimio je uz Simfonijski orkestar BBC-a. Ove godine očekuje ga *Jenůfa* u Operi u San Franciscu. Opsežna diskografija Jiříja Bělohlávěka, uz simfonije i koncerte Antonína Dvořáka, uključuje u budućnosti i nove snimke najvećih ostvarenja češkog repertoara za etiketu *Decca*. Za svoje orkestralne snimke prvi je nakon Herberta von Karajana, dvije godine zaredom, zaslužio *Gramophone Award*.

Svestrani pijanist **KIRILL GERSTEIN** (Voronjež, Rusija, 1979.) zavidljivošću se brzinom vinuo u sam vrh klasične glazbene scene. Majstorskom tehnikom, pronicavošću i znatiželjom, zahvaljujući kojoj istražuje bogat repertoarni i stilski raspon, dokazao se kao jedan od najintragantnijih glazbenika današnjice. Njegovo rano iskustvo te školovanje na području *jazza* pridonijeli su stvaranju osebujnog interpretativnog stila oplemenjenog energičnošću i ekspresivnošću. Poduku iz glasovira dobio je u posebnoj školi za nadarenu djecu. Istovremeno je kod kuće učio svirati *jazz*, zahvaljujući opsežnoj fonoteci svojih roditelja. Nakon što je privukao pažnju vibrafonista Garyja Burtona, u dobi od četrnaest godina otišao je na studij *jazz* glasovira u SAD, postavši najmlađi student u povijesti Berklee College od Music u Bostonu. Dovršivši studij za tri godine, uz dva ljetna boravka u programu Bostonskog sveučilišta u Tanglewoodu, ponovno se okrenuo klasičnoj glazbi. Na Manhattan School of Music u New Yorku studirao je kod Solomona Mikowskog, diplomiravši u dobi od dvadeset godina. Slijedio je nastavak studija u Madridu kod Dmitrija Baškirova te u Budimpešti kod Ferenca Radosa.

Od tada Kirill Gerstein niže iznimne uspjehe. Godine 2001. pobijedio je na Međunarodnom pijanističkom natjecanju *Arthur Rubinstein* u Tel Avivu, a sljedeće godine primio je nagradu *Gilmore Young Artist Award*. Godine 2010. zaslužio je i *Avery Fisher Grant* te je postao šesti dobitnik prestižne *Gilmore Artist Award*, koja se dodjeljuje svake četiri godine pijanistu koji, bez obzira na dob i nacionalnost, iskazuje široko i duboko umijeće te karizmu, uz želju i sposobnost za ostvarivanjem međunarodne koncertne karijere. Zahvaljujući tome, potiče nastanak djela koja prelaze žanrovske granice, djela skladatelja kao što su Oliver Knussen, Chick Corea, Brad Mehldau i Timothy Andres.

Kirill Gerstein nastupa uz vodeće orkestre svijeta, kao što su filharmonije Los Angelesa i New Yorka, Orkestar *Philadelphia*, simfonijski orkestri Atlante, Baltimorea, Bostona, Dallasa, Indianapolisa, Milwaukeeja, Montréala, Oregona, Seattlea, Chicaga, Clevelanda, Detroita, Houstona, San Francisca, Toronta i Vancouvera, te Londonska, Češka, Minhenska, Roterdamska i londonska Kraljevska filharmonija, Orkestar *Philharmonia*, Filharmonija *Janáček*, Simfonijski orkestar Finskog radija, Danski nacionalni simfonijski orkestar, Dresdenska filharmonija, Dresdenska državna kapela, Simfonijski orkestar Sjevernonjemačkog radija, Orkestar Švedskog radija, Orkestar Akademije *Santa Cecilia* iz Rima, Simfonijski orkestar grada Birminghama, kao i uz Simfonijski orkestar iz Melbournea, Orkestar mladih *Simón Bolívar* te Simfonijski orkestar *NHK* iz Tokija te mnoge druge. Surađivao je i s uglednim dirigentima (Semjon Bičkov, Courtney Lewis, Louis Langree, Vasilij Sinajski, Rafael Frühbeck de Burgos, Peter Oundjian, Charles Dutoit, Gustavo Dudamel, Hans Graf, David Robertson, Stefan Sanderling...). Uz to, bio je rezidencijalni pijanist Simfonijskog orkestra San Antonija, izvevši oba Brahmsova glasovirska koncerta tijekom Brahmsovog festivala, te Simfonijskog

orkestra Houston gdje je, u tri tjedna, izveo sve glasovirske koncerte Sergeja Rahmanjinova. *Aspen Music Festival, Santa Fe Chamber Music Festival, Chicago's Grant Park, Vail Valley Bravo Festival...* samo su neki festivali na kojima je nastupio. Kao komorni glazbenik, blisko surađuje s violončelistom Stevenom Isserlisom, s kojim je 2012. održao turneju po SAD-u. Redovito održava recitale, priređujući (primjerice u Torontu, Denveru, Princetonu, Sveučilištu Duke) i klasične i jazz koncerte. Publika pamti i njegove solističke nastupe u Parizu, Pragu, Hamburgu, Londonu (*Queen Elizabeth Hall*) te u Budimpešti (Akademija Liszt). Na Salzburškom festivalu debitirao je kao solist, uz Andrása Schiffa, te se pojavio i na festivalima *BBC Proms, Verbier*, u Luzernu i na Festivalu komorne glazbe u Jeruzalemu.

Njegov prvi solistički album, s djelima Schumanna, Liszta i Olivera Knussena, u izdanju etikete *Myrios Classics, New York Times* proglasio je jednom od najboljih snimki 2010. godine. Surađivao je s Tabeom Zimmermann, s kojom je snimio sonate za violu i glasovir Rebecce Clarke, Henrija Vieuxtempa, Johanna Brahmsa, Franza Schuberta i Césara Francka, također u izdanju etikete *Myrios* (2011.). Američki građanin od 2003., Kirill Gerstein živi između SAD-a i Njemačke, gdje od 2006. na Visokoj glazbenoj školi u Stuttgartu predaje glasovir.

ANTONÍN DVOŘÁK (1841.-1904.) već je potkraj 1879. godine, kad je Bečka filharmonija pod ravnanjem Hansa Richtera izvela njegovu treću *Slavensku rapsodiju*, postao svjestan rastućeg antičeskog, odnosno antislavenskog raspoloženja koje se širilo Austro-Ugarskom. Sve izrazitije političke tenzije prodirale su i u umjetnost, a osobito se u prijestolnici monarhije, u Beču, smatralo neprikladnim pridavati pažnju češkim skladateljima. Unatoč tome, Hans Richter je, vidjevši u Dvořáku izniman potencijal, obećao da će Bečka filharmonija sljedeće godine praisvesti njegovu *Šestu simfoniju*, no djelo je naposljetku povučeno s programa. Svojega izdavača Simrocka skladatelj je nekoliko puta nakon 1880. molio da naslovnice njegovih djela budu ispisane i na njemačkom i na češkom te da izdanja vokalnih skladbi sadrže tekst na oba jezika. Želio je i da njegovo ime bude navedeno skraćeno, Ant., što bi bilo zadovoljavajuće na oba jezika. Nadalje, savjeti, poput onih bečkog impresarija Franza von Jaunera i kritičara Eduarda Hanslicka, da se okrene uglazbljivanju libreta na njemačkom jeziku što bi mu jamčilo izvedbe u Beču, doveli su Dvořáka, koji je sebe vidio kao „umjetnika koji se nada nekom ugledu“, u tešku osobnu i umjetničku poziciju, u rascjep između odanosti domovini i svojevrsne izdaje, zahvaljujući kojoj bi postigao uspjeh.

U takvim okolnostima, njegov uspjeh u Engleskoj imao je višestruko i dalekosežno značenje. Kao pobornik čeških nacionalnih obilježja u glazbi, napokon je, za prvoga posjeta Engleskoj 1884., među publikom neopterećenom kontinentalnim previranjima i tamošnjim nacionalnim predrasudama, doživio puno i bezrezervno priznanje kao „junak glazbe toga trenutka“, kako mu je londonska kritika laskala. Nakon prvoga uslijedilo je još osam posjeta; za jednog od njih, 1891. u Cambridgeu je primio počasni doktorat, a za posljednjeg, 1896. premijerno mu je u Londonu izveden *Koncert za violončelo*. Rastuća slava reflektirala se i na njegov status na kontinentu, pa je 1889. nagrađen Austrijskim redom željezne krune, a ubrzo potom u Beču ga je primio sam car. Sljedeće godine, Praško umjetničko društvo priredilo je banket njemu u čast; dodijeljen mu je počasni doktorat Češkog sveučilišta u Pragu te je izabran u Češku akademiju znanosti i umjetnosti. U međuvremenu je, zahvaljujući prijateljstvu s Petrom Iljičem Čajkovskim, ostvario koncertne turneje po Moskvi i Sankt Peterburgu. Bilo je to vrijeme Dvořákovih financijske sigurnosti pa je napokon mogao ostvariti san: kupiti malo imanje u selu Vysoká na jugu Češke gdje je s obitelji provodio ljeta i u miru se posvećivao skladanju, najprije dovršavanju i prepravljanju već postojećih partitura, a od 1889. i pisanju nove glazbe. Nastale su tada *Poetske tonske slike* za glasovir, *Osma simfonija*, *Rekvijem*, *Trio Dumky* te tri koncertne uvertire (*U prirodi*, *Karneval* i *Othello*) koje odražavaju skladateljevu novu stranu koju je prijatelju Emanuelu Chváli pojasnio riječima: „Ovdje sam i pjesnik i glazbenik.“

Tri koncertne uvertire Dvořák je počeo pisati u proljeće 1891., zamislivši ih kao trilogiju pod zajedničkim naslovom *Priroda, život i ljubav*. Sve tri povezuje glavna tema prve uvertire, *U prirodi*, i sve tri su općenita refleksija postojanja, no sam je skladatelj, u pismu izdavaču Simrocku, priznao da „naposljetku ima nešto od programne glazbe u njima“. Dok prva opisuje prirodu kao Božje djelo, što je u skladu s Dvořákovim religijskim uvjerenjima, a druga, *Karneval*, život sa svim usponima i padovima u sličnom duhu, treća je, **Othello, op. 93**, glazbena slika tragične ljubavi, u skladu s istoimenom Shakespeareovom dramom. Iako nije ponudio detaljnije obrazloženje refleksije naslova u glazbi, skladatelj je ostavio trag u alternativnim nazivima o kojima je razmišljao – za *Othella* to su bili *Tragična uvertira* i *Eroica* – što je također pokazatelj smjera njegovih zamisli. Čak se i na pojedinim mjestima u partituri referirao na neka mjesta u drami, bilješkama poput „Zagrla se blaženo“, „Ljubomora i žeđ za osvetom rastu u Othellu“, „Othello je ubija u pomahnitalom bijesu“. Ne začuđuje stoga da se, za razliku od prethodnih dviju uvertira, u ovoj Dvořák odmiče od tradicionalne ideje sonatne forme, povezujući pojedine dijelove sa sadržajem literarnog uratka, primjerice s Jagovim spletkama na početku, ljubavnim duetom Othella i Desdemone u nastavku, Othellovom ljubomorom i ubojstvom Desdemone u dramatičnom razvojnom dijelu, pri čemu uvodi i citat iz svojega *Requiem*a, žaljenjem, tugom i evociranjem sretnijih trenutaka u rekapitulaciji, sve do završne, spektakularne *code* koja se, prema nekim tumačenjima, može povezati s Othellovim samoubojstvom. Djelo je, s ostalim dvjema uvertirama, u praškom *Rudolfinum*u prouzveo Orkestar nacionalnog kazališta pod skladateljevim ravnanjem, 28. travnja 1892. Bio je to posljednji koncert Dvořákovе turneje po češkim i moravskim gradovima prije odlaska u Sjedinjene Američke Države.

Iako je Hans Richter, nakon uspjeha Dvořákovih skladbi u austrijskim koncertnim dvoranama potkraj 1870-ih (*Slavenski plesovi*, *Slavenske rapsodije*, *Gudački sekstet...*), s entuzijazmom naručio od skladatelja novu simfoniju, obećana prouzvedba s Bečkom filharmonijom nije se dogodila. Ono što je do tada bilo zanimljivo kao drugačije i egzotično u glazbi skladatelja drugih nacionalnosti, promjenom političkih prilika, osobito u Beču, počelo se smatrati prijetnjom njemačkom jeziku i kulturi. Stoga se Dvořák našao u nemilosti tamošnje glazbene javnosti. To ga je navelo da Richteru, nakon pokušaja da jednu od njegovih *Slavenskih rapsodija* ponovno uvrsti na program Bečke filharmonije, napiše: „Drago mi je što ste se ponovno sjetili moje malenkosti, ali imam neke sumnje u pogledu izbora *Slavenske rapsodije*, budući da se čini da bečka publika gaji predrasude prema skladbama slavenskog podrijetla pa izvedba možda neće biti uspješna kao što bi bila u drugačijim okolnostima. Bilo je dobro u Londonu i Berlinu, i u drugim gradovima, ali zbog prevladavajućih nacionalnih i političkih okolnosti, ovdje neće biti tako.“ Znakovito je stoga da je upravo **Simfoniju u**

D-duru, br. 6, op. 60, pišući je 1880. još uvijek s uvjerenjem da će je prouzvesti Bečka filharmonija u Beču, Dvořák osmislio kao pažljivu kombinaciju češkog nacionalnog stila i aluzija na, u Beču izuzetno cijenjene, simfonije Beethovena i Brahmsa; sve je ukomponirao u tradicionalnu njemačku klasično-romantičarsku formu. Primjerice, glavna tema prvoga stavka priziva Beethovenov rukopis, početak polaganoga stavka aludira na *Adagio* njegove *Devete simfonije*, a melodija u silaznim kvintama i kvartama u trećem stavku također podsjeća na *Devetu*. Brahmsova ostavština odražava se u očitim referencama na njegovu *Drugu simfoniju*: u glavnom tonalitету, tempu i karakteru vanjskih stavaka, oblikovanju tema... Te aluzije, kojima se Dvořák zacijelo namjerno predstavio kao sljedbenik bečke simfonijske tradicije, uvelike su oplemenjene njegovim individualnim stilom, bogatstvom melodijske invencije, vještinom kombiniranja tema, formalnom dosljednošću, snažnom ekspresijom i izvornim češkim zvukom. *Šesta simfonija* prouzvedena je u Pragu, 25. ožujka 1881.; Češkom filharmonijom dirigirao je Adolf Čech. U bečkom *Musikvereinu* prvi je put izvedena 1883. pod ravnanjem Wilhelma Gerickea, no Hans Richter njome je ravnao na londonskoj premijeri 1882. *Simfonija* je, osobito u Engleskoj, bila izuzetno dobro primljena; riječ je ujedno o prvoj Dvořákovoj simfoniji koja je objavljena i koja je utrla put njegovu međunarodnom ugledu simfoničara. „Nedugo nakon što je Simrock objavio *Simfoniju u D-duru* uslijedile su izvedbe u nekoliko zemalja. Djelo je tako dobro primljeno da je znatno pridonijelo profiliranju Dvořáka u jednog od najistaknutijih skladatelja svoje generacije“, zapisao je skladateljev biograf John Clapham.

U rujnu 1865. Nikolaj Rubinstein stigao je u Sankt Peterburg kako bi pronašao predavača teorijskih glazbenih predmeta na Konzervatoriju koji je, po uzoru na onaj koji je u tom gradu vodio njegov brat Anton, planirao uspostaviti u Moskvi. Mjesto je ponudio **PETRU ILJIČU ČAJKOVSKOM** (1840.-1893.) pa se Čajkovski u siječnju 1866. preselio u Moskvu. Proveo je ondje dvanaest godina koje su mu donijele rastući profesionalni ugled i važne susrete (među ostalim i s Milijem Balakirevim te članovima i pristašama Ruske petorice), a kao skladatelju, okušavanje u svim važnijim glazbenim žanrovima. U Moskvi je uživao veliku slavu, bio zvijezda društvenih događanja, krećući se među elitom moskovske kulturne i umjetničke scene. Među važnim poznanstvima i prijateljstvima koja je tada ostvario ističe se upravo ono s Nikolajom Rubinsteinom koji mu je stavio na raspolaganje svoje usluge i usluge orkestra moskovskog ogranka Ruskog glazbenog društva. Znakovito je da su i Rubinsteinovi suradnici postali gorljivi zagovaratelji Čajkovskijeve glazbe, primjerice Petar Jürgenson, koji je postao njegov glavni izdavač i doživotni financijski podupiratelj, te Nikolaj Kaškin, profesor s Konzervatorija koji ga je, kao kritičar, uvelike hvalio u tisku.

Omiljen u Moskvi, neumoran aktivist, izvanredan pijanist, ravnatelj moskovskog Konzervatorija od njegova osnutka do svoje smrti 1881., Nikolaj Rubinstein javnosti je predstavio brojna Čajkovskijeva djela; podugačak popis ukazuje na poseban odnos dvojice umjetnika. No despotska i beskrupulozna crta Rubinsteinova karaktera nije zaobišla ni njihovu interakciju; primjerice početkom 1875., kad je Čajkovski Rubinsteinu, ujedno nositelju posvete, svirao svoj *Koncert za glasovir u b-molu, br. 1, op. 23*. Tri godine poslije, prisjećajući se te prigode, Čajkovski je ispričao: „Ponavljao je kako je moj *Koncert* nemoguć, pokazivao brojna mjesta koja su, prema njegovu mišljenju, trebala biti potpuno izmijenjena, te rekao da će mi, ako ga preradim u skladu s njegovim zahtjevima i u određenom roku, ukazati čast i izvesti ga na svojem koncertu. Odgovorio sam mu da neću promijeniti ni jednu jedinu notu i da ću objaviti djelo takvo kakvo je.“ Ono što je promijenio bila je posveta. Posvetu je ispisao Hansu von Bülowu, proslavljenom njemačkom dirigentu i pijanistu, koji se nakon razvoda s Cosimom, kćeri Franza Liszta koja je zasnovala obitelj s Richardom Wagnerom, na neko vrijeme povukao s koncertnih pozornica. Obnovivši karijeru, Bülow je u ožujku 1874. održao je pijanistički recital u Moskvi kojim je očarao Čajkovskog; naklonost je bila obostrana. Stoga je Bülow sa zadovoljstvom prihvatio posvetu, dogovorivši izvedbu *Koncerta* na svojem gostovanju u Bostonu; u izvornoj verziji, djelo je praižvedeno 25. listopada 1875. pod ravnanjem Benjamina Johnsona Langa. Prema izvješćima suvremenika, *Koncert* je bio takav hit da je Bülow, na traženje publike, morao ponoviti *Finale*. Kritičari su bili nešto manje entuzijastični, pa je jedan zapisao da će *Koncert* teško postati klasik, no Bülow ga je još neko vrijeme izvodio, ne samo u SAD-u nego i u Europi. Prva ruska izvedba upriličena je u studenome 1875. u Sankt Peterburgu. Pijanist Gustav Kross, kako se poslije prisjećao Čajkovski, sveo je djelo na „groznu kakofoniju“. Ubrzo je *Koncert* izveden i u Moskvi; solist je bio Čajkovskijev prijatelj Sergej Tanjejev, a dirigent nitko drugi nego Nikolaj Rubinstein. Zacijelo potaknut uspjehom *Koncerta* na premijeri i svim daljnjim izvedbama, Rubinstein ga je ubrzo uvrstio na svoj pijanistički repertoar, izvodeći ga diljem Europe, te je inzistirao na tome da mu Čajkovski povjeri praižvedbu svojega drugog glasovirskog koncerta, što bi se i dogodilo da nije preminuo 1881. godine.

Reakcija konzervativnog glazbenika kao što je bio Rubinstein donekle je razumljiva s obzirom na brojne inovacije koje je skladatelj uveo u tradicionalni koncept koncerta. Redefinirao je koncertantni idiom koristeći orkestar do punog opsega njegove ekspresije i pišući opsežne orkestralne pasaže kojima je glasovir zapravo pratnja. S druge strane, iznimno zahtjevna solistička dionica čini upravo pijanistički slog ključnim za održavanje ravnoteže ekspresije između solista i orkestra. Sve izražajne snage razvijaju se do krajnjih granica sonatnog oblika,

individualizirajući klasični obrazac dojmljivim materijalom, poput tradicijske pjesme slijepih ukrajinskih pjevača u prvom stavku, pjesme *Il faut s'amuser, danser et rire* u drugom, te folklorne građe u posljednjem stavku. Osobito mjesto pripada glasovitom uvodu u prvi stavak, koji naizgled i ne pripada djelu, no svakako izaziva snažan efekt koji definira prijelaz u sljedeće teme, tonalitetni raspon lirskih tema tijekom cijelog *Koncerta* te nastup reprize lirske teme u finalu. Svoj prvi *Koncert za glasovir i orkestar* Čajkovski je ipak revidirao u nekoliko navrata; godine 1876. prihvatio je savjete njemačkog pijanista Edwarda Dannreuthera kojima je dotjerao solističku dionicu, a nekoliko godina poslije poslušao je i sugestije ruskog pijanista Aleksandra Silotija. Manje preinake unio je u partituru prigodom njezina tiska 1879. i potom ponovno za izdanje objavljeno 1890.

Nakladnik: Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

Za nakladnika: Dražen Sirišćević, ravnatelj

Producentica programa: Ivana Hauser

Urednica: Ana Boltužić

Autorica teksta: Ana Vidić

Lektorica: Rosanda Tometić

Oblikovanje, grafička priprema i tisak:

Intergrafika TTŽ d. o. o., Zagreb

Naklada: 600 primjeraka

Cijena: 20 kuna

www.lisinski.hr

**LISINSKI
SUBOTOM**

**UVJEK
LISINSKI**

NEPROCIJENJIV DOŽIVLJAJ!

5. OŽUJKA 2016.

**KOGAN & YOON
DAME PREUZIMAJU**

Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije

Ksenia Kogan GLASOVIR

Soyoung Yoon VIOLINA

Tomislav Fačini DIRIGENT

LISINSKI
ARIOSO
GLAS ZA
LISINSKI
NEPROCENJIV DOŽIVLJAJ!

13. SVIBNJA 2016.

DMITRIJ
HVOROSTOVSKIJ

bariton

Simfonijski orkestar grada Kaunasa

Konstantin Orbeljan DIRIGENT

LISINSKI SUBOTOM UVIJEK LISINSKI

NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!

GRAD ZAGREB

CROATIA OSIGURANJE
osiguranje 1864

Zagreb
moj grad

tportal.hr

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ INVALUABLE EXPERIENCE